

УДК 631.14: 636.03: 637.5
© 2010

Лихоній В.І., аспірант*

Полтавська державна аграрна академія

СУЧАСНИЙ СТАН М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рецензент – кандидат економічних наук О.П. Зоря

Досліджено стан і тенденції розвитку м'ясопродуктового підкомплексу Полтавської області як однієї зі стратегічно важливих галузей АПК регіону. Проведено аналіз динаміки поголів'я худоби і птиці, обсягів виробництва м'яса та показників економічної ефективності. Проаналізовані основні проблеми галузі в сучасних умовах та запропоновані шляхи виходу тваринництва з кризового стану, які дадуть змогу забезпечити ефективний розвиток галузі та збільшити обсяги виробництва м'яса на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: тваринництво, м'ясопродуктовий підкомплекс, виробництво, ефективність, розвиток.

Постановка проблеми. Питання становлення й розвитку ринку м'ясопродукції в Україні набуло останнім часом особливої актуальності. Розвиток ринкових відносин у сфері м'ясопродуктового підкомплексу є закономірним проявом аграрної реформи на шляху забезпечення національної продовольчої безпеки. З огляду на те, що м'ясо і м'ясопродукти входять до складу основних компонентів харчування населення і є важливим предметом експорту, тому від якісного й ефективного їх виробництва у значній мірі залежить рівень економічного зростання, благополуччя та здоров'я нації.

На сьогодні розвиток підприємств м'ясопродуктового підкомплексу регіону досить млявий і нестабільний. Насамперед потрібно врахувати, що переробні підприємства, порівняно з 1990 р., скоротили використання своїх виробничих потужностей у 5 разів, а сільськогосподарські підприємства зменшили чисельність великої рогатої худоби в 10 разів, свиней – у п'ятеро за майже двократного зниження їх середньодобових приростів. Тому стає очевидним, що сільськогосподарські підприємства без особистих господарств населення не можуть нарощувати потужності переробки. Господарства населення працюють зазвичай із посередницькими структурами, які самостійно займаються переробкою та реалізацією готової продукції на міських

продуктових ринках і лише частково співпрацюють із м'ясопереробними підприємствами.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблеми розвитку агропромислового комплексу в цілому та м'ясопродуктового підкомплексу зокрема досліджували такі вчені, як В. Амбросов [1], В. Аранчій [2], В. Месель-Веселяк [3], К. Міненко [4], В. Посиляєв [5], С. Ярошенко [7] та інші.

Разом із тим, у дослідженнях із розвитку та підвищення ефективності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу допокищо не знайшли відображення процеси формування виробництва м'ясосировини великими партіями через асоціації господарств населення, недостатньо розкриваються теоретичні й методологічні підходи до розвитку організаційних засад інтеграції виробників і переробників м'яса в нових умовах господарювання та формування напрямів виходу з кризи і стабілізації економічного розвитку підприємств підкомплексу.

Так, В.І. Аранчій зазначає, що реформування економіки України за роки незалежності, що здійснювалося без належного наукового обґрунтування та аналізу можливих наслідків, призвело до загальної кризи в сільському господарстві й, передусім, позначилося на стані тваринництва. Внаслідок відсутності ефективної системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва та його централізованого матеріально-технічного забезпечення, а також „правил гри” в умовах ринкового середовища (при надзвичайно низькій купівельній спроможності населення) в галузі тваринництва відбувся катастрофічний спад [2, с. 134].

Наявність низки штучних причин неефективної роботи ринку м'ясопродуктів, висока збитковість тваринництва в аграрних формуваннях, наявність стримуючих факторів в організації виробництва та реалізації м'яса особистими підсобними господарствами зумовлюють необхідність

* Керівник – кандидат економічних наук В.І. Аранчій

дослідження нових, більш ефективних способів організації відтворювального процесу в м'ясопродуктовому підкомплексі регіону.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану м'ясопродуктового підкомплексу Полтавської області та обґрунтування напрямів виходу тваринницької галузі з кризового стану, а також її ефективного розвитку в майбутньому.

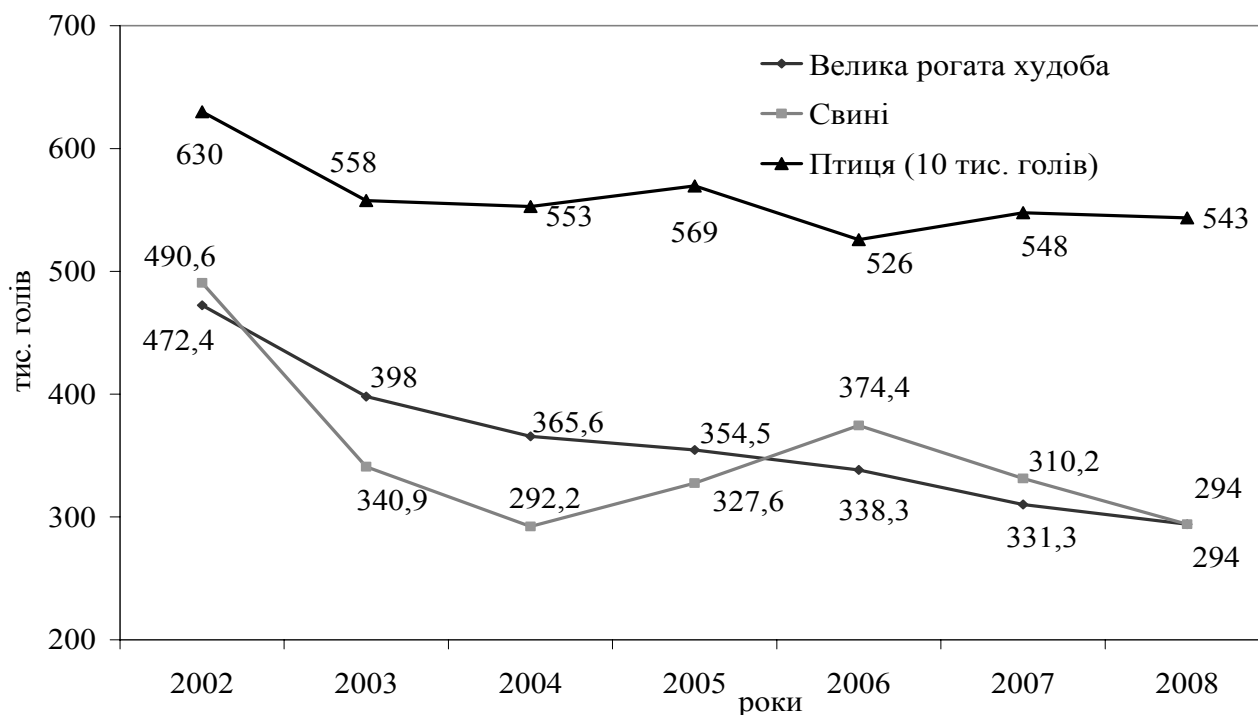
Результати дослідження. У загальній частці валової продукції сільського господарства Полтавської області виробництво м'яса худоби і

птиці у 2008 р. займало 8,8 %, що на 5,6 відсоткових пункти менше, ніж у 2002 році. Водночас у частці продукції тваринництва виробництво м'яса худоби і птиці склало 35,6 % (табл. 1), зменшившись також і в динаміці, особливо у 2008 р., що пояснюється катастрофічним зменшенням виробництва м'яса протягом досліджуваного періоду на фоні зростання виробництва валової продукції сільського господарства та незначного зменшення виробництва продукції тваринництва в цілому.

1. Динаміка частки м'яса худоби і птиці у структурі валової продукції сільського господарства Полтавської області

Продукція	Роки							Відхилення 2008 р. від 2002 р., (+,-)
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Валова продукція сільського господарства, у порівняльних цінах 2005 р.; млн. грн.	4135,4	3520,2	4582,2	4792,3	4964,4	5069,4	5729,8	1594,4
Продукція тваринництва, млн. грн.	1562,6	1355,8	1389,7	1551,3	1663,8	1571,7	1420,5	-142,1
у. ч. худоба і птиця	597,6	432,9	422,9	504	558,6	609,2	505,6	-92
Її частка (%) у продукції: тваринництва	38,2	31,9	30,4	32,5	33,6	38,8	35,6	-2,7
сільського господарства	14,5	12,3	9,2	10,5	11,3	12,0	8,8	-5,6

Джерело: [6]

Рис. 1. Динаміка поголів'я худоби і птиці в Полтавській області, тис. гол.

Джерело: [6]

Протягом 2002-2008 рр. у всіх категоріях підприємств Полтавської області поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 178,4 тис. голів, або на 37,8 %, свиней – на 196,6 тис. голів (40,1 %), птиці – на 864,8 тис. голів (13,7 %). Безпосередньо у сільськогосподарських підприємствах поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 148,0 тис. голів, або на 46,9 %, свиней – на 92,4 тис. голів, або на 42,0 % (рис. 1).

У 2008 р. порівняно з 2002 р. виробництво м'яса худоби і птиці скоротилося на 11,1 тис. т, або 20,2 %, у тому числі яловичини й телятини – на 48,9 %. За цей же час виробництво свинини зросло на 16,8 % (табл. 2). У розрізі районів Полтавської області найбільше м'яса виробляли сільськогосподарські підприємства Глобинського та Пирятинського районів.

Виробництво приросту живої маси худоби і птиці у сільськогосподарських підприємствах регіону протягом 2002-2008 рр. було збитковим (табл. 3), що викликано, передусім, високою вартістю кормів, диспаритетом цін на продукцію, нечіткою державною політикою щодо галузі тваринництва.

Нами встановлено, що у досліджуваних підприємствах із більшою чисельністю великої ро-

гатої худоби менші витрати кормів на 1 ц приросту живої маси, менша собівартість 1 ц продукції й, відповідно, менша збитковість виробництва. Зі збільшенням концентрації поголів'я свиней у досліджуваних господарствах середньодобові прирости свиней також зростають.

Із зростанням концентрації поголів'я чітко простежується тенденція до зниження витрат кормів на 1 ц приросту живої маси. Ефективність виробництва також зростає зі зростанням концентрації поголів'я, проте цей зв'язок не досить тісний, оскільки найнижча ефективність спостерігається і в групі підприємств із середньою концентрацією поголів'я.

Висновки. М'ясопродуктовий підкомплекс на сучасному етапі свого розвитку вимагає істотної державної та фінансової підтримки, зокрема: низьких кредитних ставок, своєчасних виплат дотацій, врегулювання зовнішньої торгівлі продуктами тваринництва, здійснення заходів щодо активізації формування оптових ринків м'яса та м'ясної продукції, аукціонів живої худоби, стимулювання зростання чисельності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, запровадження постійнодіючої системи цінового моніторингу.

2. Динаміка виробництва м'яса за видами в Полтавській області (господарства всіх категорій; у забійній вазі), тис. т

Продукція	Роки							2008 р. у % до 2002 р.
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Яловичина і телятина	28,2	26,5	19,7	17,6	18,3	19,4	14,4	51,1
Свинина	17,9	22,5	15,6	14,4	18,8	23,1	20,9	116,8
Баранина і козятина	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	40,0
М'ясо птиці	8,0	5,5	5,3	7,3	10,2	10,4	7,8	97,5
М'ясо кролів	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	100,0
Конина	0,1	0,3	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	у 3 рази
Разом	55,0	55,6	41,7	40,2	48,1	53,9	43,9	79,8

Джерело: [6]

3. Динаміка рівня рентабельності виробництва живої маси худоби і птиці у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, %

Показники	Роки							Відхилення 2008 р. від 2002 р., (+,-)
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Приріст живої маси: великої рогатої худоби	-39,6	-41,5	-32,0	-22,0	-35,2	-40,4	-17,7	21,9
свиней	-24,9	-42,2	-25,8	-0,2	-23,2	-37,6	-23,9	1
овець та кіз	-63,5	-64,7	-50,6	-52,9	-41,9	-50,2	-47,0	16,5
птиці	-0,9	-13,9	-25,2	-16,8	-20,1	-51,8	-49,6	-48,7

Джерело: [6]

Вирішення проблеми взаємовідносин партнерів у м'ясопродуктовому підкомплексі Полтавської області можна досягти шляхом організації вертикально-інтегрованої регіональної структури, взаємовідносини між партнерами в якій повинні будуватися на справедливій основі – за рахунок розподілу прибутку відповідно до нор-

мативних витрат і виручки від реалізації кінцевої м'ясної продукції. Представники державних служб із регулювання попиту та пропозиції, а також громадського контролю мають забезпечити цій новій формі співробітництва високу адаптованість до ринкових умов із соціальною орієнтацією.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Амбросов В.Я.* Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби / В.Я. Амбросов // Вісник аграрної науки. – 2005. – №5. – С. 66-69.
2. *Аранчій В.І.* Сучасний стан м'ясопродуктового підкомплексу та перспективи його розвитку / В.І. Аранчій // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – №1. – С. 134-138.
3. *Масель-Веселяк В.Я.* Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / В.Я. Масель-Веселяк, О.В. Мазуренко / [Під наук. ред. акад. УААН П.Т. Саблука] – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 198 с.
4. *Міненко К.В.* Ефективність виробництва м'яса при різних каналах збуту / К.В. Міненко // Економіка АПК. – 2003. – № 9. – С. 36-41.
5. *Посиляєв В.В.* Формування стратегії розвитку м'ясопродуктового підкомплексу / В.В. Посиляєв // Вісник ХНТУСГ. – 2007. – № 65. – С. 166-173.
6. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області. – 2009. – 433 с.
7. *Ярошенко С.П.* Резерви підвищення конкурентоспроможності м'ясного підкомплексу України: теоретичні, методологічні, практичні аспекти / С.П. Ярошенко. – Суми: Козацький вал, 1998. – 251 с.